

Τίμα τον πατέρα σου και την μητέρα σου: Οι υπερήλικοι στην οικογένεια

/ [Γνώμες](#)

Της Μερόπης Ν. Σπυροπούλου Ομοτίμου Καθηγήτριας Πανεπιστημίου Αθηνών

Από τόν τίτλο καί μόνο τῆς εἰσηγήσεώς μου, γίνεται προφανές ἡ διπλή διάσταση αὐτοῦ τοῦ τόσο σημαντικοῦ θέματος. Ἡ μία διάσταση ἀφορᾷ στήν κρυστάλλινη σαφήνεια τῆς 5ης ἐντολῆς, ἡ ὁποία δέν ἀφήνει περιθώρια γιά διαπραγμάτευση χρονικῶν ὁρίων καί συγκυριακῶν συμβιβασμῶν. «Τίμα...» Συνεχῶς καί ἀδιαλείπτως. Ὅχι μόνο ὅταν ἐσύ εἶσαι νέος καί ἔχεις ἀνάγκη τούς γονεῖς, ἢ ὅταν ἐκεῖνοι εἶναι ἀκόμα νέοι καί δυνατοί, ἢ, ἀντίθετα, ὅταν τούς χάσεις καί σέ καταθλίβει ἡ ἀπώλειά τους. Ὅχι. Νά τούς τιμᾷς, μέ τόν νοῦ καί τήν καρδιά σου, ἀλλά κυρίως μέ τίς πράξεις σου, ὅσο ἐκεῖνοι βρίσκονται στή ζωή, ἀλλά καί ὅταν ἔχουν φύγει, ὅσο ἐσύ ζεῖς πάνω σ' αὐτήν τή γῆ.

Ἡ δεύτερη διάσταση τοῦ θέματος ἔχει νά κάνει μέ τήν ὕπαρξη ὑπερήλικων γονιῶν μέσα στήν εὐρύτερη οἰκογένεια. Λόγω τῆς αὐξήσεως τοῦ μέσου ὅρου ἐπιβίωσης, ἡ συνύπαρξη αὕτη γίνεται ὅλο καί πιό συχνή, μέ θετικές καί ἀρνητικές ὁψεις, τόσο

γιά τούς ίδιους τούς ύ π ε ρ ή λ ι κ ε ς , όσο και για τά υπόλοιπα μέλη τῆς οἰκογένειάς τους.

Εἶναι γεγονός ὅτι, στίς περισσότερες χῶρες πού συνηθίζουμε νά χαρακτηρίζουμε ὡς «προηγμένες», οἱ σχέσεις γονιῶν καί παιδιῶν εἶναι, συνήθως, χαλαρές. Συχνά δέ, ἀπό τήν ἐφηβεία καί μετά, τά παιδιά ἀπομακρύνονται σωματικά ἀλλά καί ψυχικά ἀπό τήν πυρηνική οἰκογένεια, μέ σχέσεις κάπως τυπικές ἢ καί σχεδόν ἀνύπαρκτες. Εὐτυχῶς, στήν Πατρίδα μας, ἀκόμα τά πράγματα διαφέρουν καί, σέ ὅλες τίς σχετικές κοινωνικές ἔρευνες, οἱ νέοι μας, κατὰ τήν ιεράρχηση τῶν ἀξιῶν τους, δίνουν στήν οἰκογένεια πολύ ὑψηλή θέση.

Ὅμως, οἱ κοινωνικές συνθῆκες πού συνεχῶς ἀλλάζουν, ἀλλά καί ἡ γενικότερη περιρρέουσα ἀτμόσφαιρα τοῦ ἀτομοκεντρισμοῦ, τῶν δικαιωμάτων, τῶν ἀπαιτήσεων, τῶν ἐπιθυμιῶν πού μεταφράζονται ἀδιακρίτως σέ ἀνάγκες, τῶν συνεχῶν διεκδικήσεων, ὅπως καί ἡ μίμηση σαθρῶν προτύπων πού ἐπίμονα προβάλλονται γύρω μας, φαίνεται ὅτι ἐπιδροῦν πιά καταλυτικά στόν τρόπο διαβίωσης καί στή συμπεριφορά καί τῆς σύγχρονης ἐλληνικῆς οἰκογένειας, κυρίως στά μεγάλα ἀστικά κέντρα.

Κατά συνέπεια, πολλοί καί διαφορετικοί – γιά τήν κ ά θ ε συγκεκριμένη οἰκογένεια – παράγοντες εἶναι αὐτοί πού διαμορφώνουν ἀντίστοιχα καί ἐπηρεάζουν τίς διάφορες οἰκογενειακές καταστάσεις. Θά μπορούσαμε, ἐπομένως, νά ὑποστηρίξουμε ὅτι, καί γιά τά συμβαίνοντα μέσα στίς οἰκογένειες, ἰσχύει κάτι παρεμφερές πρὸς τό γνωστό ἱατρικό ἀξίωμα πού λέει ὅτι: «Δέν ὑπάρχουν ἀσθένειες ἀλλά ἀσθενεῖς, καί κάθε περίπτωση εἶναι μία εἰδική περίπτωση».

Παρά ταῦτα, θά ἐπιχειρήσω μία, κατὰ τό δυνατόν, γενική θεώρηση τοῦ θέματος, ἐξετάζοντάς το, τόσο ἀπό τήν πλευρά τῶν νέων μελῶν μιᾶς οἰκογένειας, ὅσο καί ἀπό τήν πλευρά τῶν ὑπερήλικων. Καί ἐπειδή, ἕνας καίριος καί ἄκρως καθοριστικός παράγοντας εἶναι ἡ κατάσταση τῆς σωματικῆς καί πνευματικῆς ὑγείας τῶν ὑπερήλικων, θά ἀναφερθῶ πρῶτα σέ ὅσα μπορεῖ νά ἰσχύουν, ὅταν οἱ ὑπερήλικες εἶναι σχετικά ὑγιεῖς. Ὅταν ἔχουν, δηλαδή, τή δυνατότητα, ὄχι μόνο νά αὐτοεξυπηρετοῦνται καί νά ἐπικοινωνοῦν μέ τούς δικούς τους, ἀλλά, συχνά, εἶναι καί σέ θέση νά προσφέρουν ἠθική συμπαράσταση, ὅπως καί χρήσιμες ἢ καί πολύτιμες ἀκόμα ὑπηρεσίες στά παιδιά καί στά ἐγγόνια τους.

Στίς εύλογημένες αύτες περιπτώσεις, καί έφ' όσον ό τόπος κατοικίας καί οί άποστάσεις έπιτρέπουν τή φυσική έπικοινωνία τής εύρύτερης οίκογένειας, πιστεύω ότι, μέ τήν τήρηση κάποιων προϋποθέσεων – τόσο από τούς νέους, όσο καί από τούς υπερήλικους – ή 5η έντολή, μέ όλες της τίς προεκτάσεις, μπορεΐ, άβίαστα, νά γίνει βίωμα καί συνειδητή πράξη ζωής.

* * *

Αρχίζοντας από τίς προϋποθέσεις πού άφοροϋν στούς ν έ ο υ ς ή καί τούς λιγότερο νέους, πού έχουν τήν τύχη νά βλέπουν δίπλα τους καί τούς δυό ή έστω τόν έναν από τούς ήλικιωμένους γονεΐς τους, θά προσπαθήσω, όσο πιό έπιγραμματικά μπορώ, νά άπαριθμήσω καί νά καταθέσω στήν κρίση σας μερικές από αύτες τίς προϋποθέσεις.

Ός πρώτη προϋπόθεση, θά έβαζα τήν ανάγκη νά συνειδητοποιοϋν, έγκαίρως, τά υπεραπασχολημένα, ίσως, ένήλικα παιδιά, πού ένδεχομένως είναι πιά αϋτά τά ίδια οίκογενειάρχες, ότι «τούς γονεΐς δέν θά τούς έχουν μαζί τους για πάντα».

Μέ πόση χαρά καί ανακούφιση θά καθόμασταν τώρα δίπλα τους, χωρίς νά βιαζόμαστε, σέ μιάν ήρεμη ώρα άφιερωμένη μόνο σ' αϋτούς. Καί κρατώντας τό τρεμάμενο, ίσως, χέρι τους, θά μοιραζόμασταν μαζί τους όσα κάποτε ζητοϋσε, μέ λαχτάρα καί αγάπη, ή άηχη προσμονή στό βλέμμα τους. Στό βλέμμα πού έμεΐς, βιαστικοί καί άπρόσεκτοι, προσπερνούσαμε. Μήπως, άκόμα, δέν θά θέλαμε, ίσως, νά ζητήσουμε τώρα κάποια όφειλόμενη κι εύλογημένη συγγνώμη για τήν άστοχη κουβέντα μας, πού κάποτε τούς είχε πικράνει;

Κι όμως. Έμεΐς, τότε πού τούς είχαμε δίπλα μας, μέσα στή βουή καί τό άγχος τής καθημερινότητας, μέσα στή δίψα καί τήν άνεξέλεγκτη βουλιμία για δραστηριότητες, για άψυχα υλικά αγαθά, για κατακτήσεις στόχων, είχαμε πάψει νά θυμόμαστε ότι, «δέν φτάνει νά ύπάρχει ή αγάπη, πρέπει καί νά έκδηλώνεται μέ έγνοια καί μέ πράξεις». Εΐχαμε άκόμα πιστέψει πώς, «εύτυχώς οί γονεΐς είναι καλά καί σίγουρα σέ μία από τίς προσεχείς έβδομάδες, θά προσπαθήσουμε νά βροϋμε, κάποια στιγμή, λίγο περισσότερο χρόνο, για νά τούς κάνουμε συντροφιά, νά πᾶμε μαζί τους μία βόλτα, για νά τούς δείξουμε πόσο νοιαζόμαστε για νά τούς εύχαριστήσουμε. Ή, αναγνωρίζοντας τήν όποια τυχόν βοήθεια έκείνοι πρόθυμα μάς προσφέρουν, θά βροϋμε κ ά π ο τ ε τήν εύκαιρία νά τούς ποϋμε μία γλυκιά μας κουβέντα, πού γι' αϋτούς θά γίνει δώρο άκριβό. Θά μάς δοθεΐ ή εύκαιρία νά θυμηθοϋμε άκόμα ότι, τά άσπρα μαλλιά δέν καταργοϋν τήν ανάγκη για καλοσύνη καί τρυφερότητα. Θά βροϋμε κ ά π ο τ ε καί τήν κατάλληλη έποχή για νά τούς δείξουμε τήν έγνοια μας, νά χαροϋν κι αϋτοί μία δυνατότητα πού θά τούς

προσφέρουμε, ώστε να κάνουν κάτι πού τούς εύχαριστεί...». Νά, όμως, πού αφήνουμε τīs έβδομάδες, τούς μήνες καί τά χρόνια να περνούν, κι αυτό τό «κάποτε», μπορεί να καταλήξει να γίνει μιά μέρα ένα πικρό καί αμετάκλητο «ποτέ»...

Μιά δεύτερη προϋπόθεση πού αφορά καί πάλι τούς νέους, έχει να κάνει με μιά δύσκολη, αλλά συνειδητή προσπάθεια πού θα πρέπει να κάνουν, ώστε να έχουν λίγο περισσότερη ανεκτικότητα καί να μή θεωρούν, εκ προοιμίου καί πάντοτε, έντελώς απaráδεκτα καί ξεπερασμένα τά όσα προσπαθούν να τούς πούν, από βαθιά αγάπη καί μόνο, οί υπερήλικοι. Καί κυρίως, να θυμοούνται μιά σοφή παροιμία πού συμβαίνει να σιγοψιθυρίζουν συχνά οί ήλικιωμένοι καί λέει, «έκεϊ πού είσαι ήμουνα, κι έδω πού είμαι θάρθεις». Άνεκτίμητη σέ αξία είναι ή ικανότητα τών νέων να μήν αντιδροούν στίς κουβέντες τών ήλικιωμένων με τρόπο πού προκαλεί ένταση καί στενοχώριες.

Όπως ο Μεγαλοδύναμος Θεός άφησε τόν άνθρωπο ελεύθερο να παίρνει τīs αποφάσεις του, έτσι καί οί νέοι ένήλικες θα πρέπει να αίσθάνονται ελεύθεροι να αποδέχονται ή όχι τή γνώμη τών ήλικιωμένων γονιών καί να κάνουν τīs προσωπικές τους επιλογές, για τīs όποιες πρέπει να αναλαμβάνουν καί τήν εϋθύνη. Είναι, όμως, ένδειξη εϋλογημένης ώριμότητας τό να υπάρχει πάντα στή στάση τους, απέναντι στους γονείς, ο σεβασμός εκείνος πού, ως πρωταρχικό καί θεμελιώδες συστατικό, ένυπάρχει μέσα στην ίδια τήν πρώτη λέξη τής 5ης έντολής «Τίμα...». Είναι, επίσης, ένδειξη ώριμότητας τό να συνειδητοποιούν οί νέοι ένήλικες, τ ρ ε ι ς άπλές αλήθειες πού συχνά τούς διαφεύγουν. Ότι, δηλαδή:

- οί ήλικιωμένοι άνθρωποι δύσκολα προσαρμόζονται σέ νέες νοοτροπίες καί καταστάσεις,
- πολλά από αυτά πού λένε καί πιστεύουν οί υπερήλικοι, με τήν πείρα τους, μπορεί να αποδειχθούν πολύ χρήσιμα για τή δική τους ατομική καί οικογενειακή ζωή, καί
- ο παππούς καί ή γιαγιά είναι, για τά έγγόνια τους, αστείρευτες πηγές αγάπης, ζεστές παραμυθένιες αγκαλιές, καί σοφοί δάσκαλοι ζωής για ιερές αξίες καί παραδόσεις. Συγχρόνως, καί για τόν παπού καί τή γιαγιά, τά έγγόνια είναι εϋλογημένες πηγές ζωής καί χαράς.

Μιά τρίτη, τέλος, προϋπόθεση, πού αφορά στή συμπεριφορά τών νέων απέναντι στους ήλικιωμένους τής οικογένειας, είναι τό να έχουν οί νέοι επίγνωση ότι, ή δική τους συμπεριφορά, είτε τό θέλουν είτε όχι, καταγράφεται καί αντιγράφεται από τά δικά τους μικρά παιδιά. Γι' αυτό καί προδικάζει, συνήθως, τή στάση πού θα έχουν αυτά τά παιδιά απέναντί τους, όταν αυτοί, οί νέοι τώρα γονείς, θα έχουν

γεράσει.

* * *

Άς εξετάσουμε τώρα κάποιες από τις προϋποθέσεις που άφοροϋν στη συμπεριφορά τών υ π ε ρ ή λ ι κ ω ν γονιών, σέ σχέση μέ τά παιδιά καί τά έγγόνια τους, μέσα στην εύρύτερη οίκογένεια.

Ός πρώτη προϋπόθεση, θεωρώ ότι είναι τό νά συνειδητοποιήσουν έγκαίρως οί γονεΐς ότι, τά έ ν ή λ ι κ α παιδιά τους, παρά τό ότι γι' αυτούς δέ θά πάψουν ποτέ νά είναι τά παιδιά τους, είναι πιά έ ν ή λ ι κ ε ς, μέ όλες τις προεκτάσεις αυτού τοϋ όρου. Ότι, δηλαδή, έχουν δικαίωμα γιά προσωπικές έπιλογές καί αποφάσεις. Κι άν, σ' αυτά τά παιδιά-ένήλικες, οί γονεΐς δέν έχουν καταφέρει νά μεταδώσουν άρχές, κανόνες ζωής καί ιδανικά, ή εύκαιρία έχει πιά περάσει. Παρά, έπομένως, τό ότι μέχρι νά κλείσουμε, έμεΐς οί γονεΐς, τά μάτια μας, δέν παύουμε, όχι άπλως νά νοιαζόμαστε γι' αυτά τά «μεγάλα παιδιά», αλλά καί νά αίσθανόμαστε, λίγο ή πολύ, υπεύθυνοι γιά όσα συμβαίνουν στην ζωή τους, πρέπει νά συμβιβαστοϋμε μέ την ιδέα ότι, τώρα πιά, εκείνα έχουν ανάγκη νά νιώσουν έλεύθερα, νά αποφασίσουν καί νά επιλέξουν τόν τρόπο τής δ ι κ ή ς τους ζωής, τό πώς θέλουν νά μεγαλώσουν τά δ ι κ ά τους παιδιά, αναλαμβάνοντας καί τις αντίστοιχες εύθύνες.

Υπάρχει, όμως, έδω ένας αντίλογος που προκύπτει από τις σύγχρονες κοινωνικές συνθήκες, οί όποιες, συχνά, επιβάλλουν μιά μακροχρόνια υλική εξάρτηση τών ενήλικων παιδιών από τούς γονεΐς τους. Όταν, γιά παράδειγμα, ακολουθοϋν μακροχρόνιες σπουδές ή όταν ή επαγγελματική τους αποκατάσταση καθυστερεί, ακόμα καί σέ περιπτώσεις που έχουν ήδη δημιουργήσει δική τους οίκογένεια. Τό γεγονός αυτό, είναι αναπόφευκτο νά συνοδεύεται από κάποιες δεσμεύσεις τών παιδιών προς τούς γονεΐς. Όστόσο, θά πρέπει καί σ' αυτές ακόμα τις περιπτώσεις, οί γονεΐς νά μήν έχουν την άπαίτηση νά έλέγχουν καταπιεστικά καί άπολύτως τή ζωή τών παιδιών τους, μέ συνεχείς παρεμβάσεις, έλέγχους καί υποδείξεις. Η διακριτικότητα στην στάση τών γονιών, ή άποφυγή συνεχών άπαιτήσεων, ό πηγαΐος σεβασμός τους προς την προσωπικότητα αλλά καί τις υποχρεώσεις τών παιδιών τους, αλλά καί ή πεποίθηση που, μέ τόν τρόπο τους οί γονεΐς θά έμπνεύσουν σ' αυτά τά παιδιά ότι, όσα τούς προσφέρουν είναι από άγάπη καί μόνο, χωρίς νά άπαιτοϋν υποτέλεια καί ανταλλάγματα, παΐζουν τόν πιο καταλυτικό ρόλο στις σχέσεις μεταξύ τους.

Μία δεύτερη προϋπόθεση είναι, νά μήν ξεχνοϋν οί γονεΐς ότι, στην δική τους γενιά, ή άπόσταση μεταξύ παιδιών καί γονιών, σέ ηλικία, αλλά, κυρίως, σέ ν ο ο τ ρ ο π ί α καί κοινωνική συμπεριφορά, ήταν, περίπου, τριάντα χρόνια.

Σήμερα, όμως, ή ραγδαία, θά έλεγα, ή ίλιγγιώδης ανάπτυξη τής τεχνολογίας, τών μέσων έπικοινωνίας καί ένημέρωσης, οί εύκολες αλλά καί έπιβεβλημένες από τή ζωή μετακινήσεις ανά τήν ύφήλιο, ή παγκοσμιότητα πού παίρνουν τά διάφορα γεγονότα, όπως καί οί διάφορες στάσεις ζωής, κάνουν αúτήν τήν απόσταση μεταξύ τών γενεών, σέ νοοτροπία καί συμπεριφορές, πολλαπλάσια. Άν, λοιπόν, οί ήλικιωμένοι γονεΐς δέν προσπαθήσουν νά τό κατανοήσουν αúτό καί απαιτούν ταύτιση τής νοοτροπίας τών νέων μέ τή δική τους, μεταφράζοντας συγχρόνως αúτēν τήν ταύτιση σέ ένδειξη σεβασμοϋ, είναι βέβαιο ότι καί οί ίδιοι αλλά καί τό περιβάλλον τους, θά έχει δύσκολες καί στενόχωρες ώρες. Πρέπει, έπίσης νά μήν ξεχνοϋν ότι τά έγγόνια τους είναι παιδιά τών παιδιών τους, όχι δικά τους. Έπομένως, οί γονεΐς τους έχουν τήν εύθύνη γιά τήν ανατροφή τους καί ή συμπεριφορά τοϋ παπποϋ καί τής γιαγιάς απέναντι στά έγγόνια, πρέπει νά σέβεται καί νά μήν άκυρώνει αúτē τήν εύθύνη. Η τρίτη σημαντική προϋπόθεση πού μπορώ νά σκεφτώ, είναι τό νά μήν ξεχνοϋν οί γονεΐς, είτε είναι ήλικιωμένοι, είτε όχι, ότι τά παιδιά τους δέν είναι μόνο δικά τους. Τούς τά χάρισε καί τούς τά έμπιστεύθηκε γιά νά τά μεγαλώσουν, ή Θεία Πρόνοια. Έπομένως, άκόμα καί στίς πιό δύσκολες ώρες τους, ή προσευχή τών γονιών πρός τόν Ουράνιο Πατέρα, γιά νά τά προστατεύει καί νά τά φωτίζει, είναι ή πιό πολύτιμη καί σίγουρη βοήθεια πού μποροϋν νά προσφέρουν σ' αúτά τά παιδιά, αλλά καί ή μόνη πηγή έλπίδας καί παρηγοριάς γιά τούς γονεΐς.